

Ks. Antoni Kmieciak

PAPIESKIE DZIEŁA MISYJNE W DIECEZJI I W PARAFII

I. KONTEKST HISTORYCZNO-TEOLOGICZNY

Historia zbawienia po przyjściu Chrystusa jest związana nieodwołalnie z misją Kościoła do narodów, dlatego odkrycie przez Krzysztofa Kolumba „Nowego Świata” a więc nowych narodów i nowych horyzontów głoszenia Ewangelii - stało się niewątpliwie jednym z ważniejszych wydarzeń nie tylko w historii świata, ale również w dziejach zbawienia ludzkości.

Wobec nowych i niezmiernych horyzontów misji, wydawało się, że jedynym i rozsądnym sposobem wypełnienia nakazu Chrystusa głoszenia Ewangelii „aż po krańce ziemi” będzie tzw. prawo patronatu. Niestety, stało się inaczej. Patronackie zmagania bardzo utrudniły dzieło ewangelizacji, a z perspektywy historii można je dziś określić jako przejaw dramatycznego „przekwitania” w Kościele eklezjologii jurydycznej.

Historia zresztą wnet udowodniła, jak trudno jest znaleźć wśród możliwych tego świata prawdziwych „protektorów” misji Kościoła. Na początku XIX wieku misje katolickie znajdowały się w bardzo trudnej sytuacji. Do ogólnego zaniku wrażliwości religijnej w Europie, na skutek osiemnastowiecznego racjonalizmu i sceptycyzmu, doszła likwidacja zakonu jezuitów (1773), która pozbawiła Kościół wielu wybitnych wychowawców i ofiarnych misjonarzy. Rewolucja francuska (1789) pozbawiła Kościół nie tylko ze środków materialnych, ale doprowadziła do zamknięcia seminariów i zakonów. Wiek XVIII zamyka zniesienie przez Napoleona nawet Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w Rzymie (1799).¹

Po takim to trudnym okresie nastąpił w XIX wieku wielki rozkwit misji katolickich w świecie i zwłaszcza we Francji, najbardziej splądrowanej duchowo, misyjny dynamizm Kościoła odrodził się w świadomości Ludu Bożego. Wiodącą rolę

¹ Por. G. Z a m p e t t i, *Le Pontificie Opere Missionarie*, w: *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum*, vol. III/2, Freiburg - Basel - Wien: Herder, s. 414-415.

we współpracy misyjnej podjęli świeccy, a wśród nich w środowisku lyońskim młoda dziewczyna Paulina Jaricot, której niewątpliwie należy się tytuł założycielki Dzieła Rozkrzewiania Wiary.²

Dzieło to, założone formalnie w 1822 r., było wspaniałym owocem głębokiego doświadczenia tajemnicy Kościoła i powszechności współpracy misyjnej w duchu kościelnej komunii. Wyrosło z idei zaangażowania wszystkich katolików dla wszystkich misji w świecie w łączności z papieżem, który przewodniczy w miłości.

Idea Pauliny Jaricot znalazła wierne odbicie w dwóch następnych inicjatywach misyjnej współpracy we Francji. Bp Karol A. De Forbin-Janson, wygnany najpierw na skutek ruchów rewolucyjnych do Ameryki, pozbawiony możliwości wyjazdu do Chin, zapragnął pomóc chińskim dzieciom, o których czytał, że masowo umierają bez chrztu. Spotkanie z Pauliną Jaricot zawocowało - jak wyraziła się sama Paulina - „dziecięcym rozkrzewianiem wiary”. Rok 1843 był więc początkiem Dzieła Świętego Dzieciństwa lub Dzieciństwa Misyjnego, którego celem stało się „zbawianie dzieci przez dzieci”.³ W 1989 roku panie z Caen, również we Francji, Stefania (matka)

² E.J. Hickey, *The Society for the Propagation of the Faith (1822-1922)*, Washington 1922; D. Lathoud, *Marie-Pauline Jaricot*. 2 vol., Paris 1937; J. Tranno, *Marie-Pauline Jaricot et l'Oeuvre Pontificale de la Propagation de la Foi*, Louvain 1938; M.A. Sadraïn, *Les premières années de la Propagation de la Foi (1822-1830)*, RHM 16 (1939) s. 321-348, 554-579; J. Lavarenne, *Les origines de la Propagation de la Foi*, L'Union Missionnaire du Clergé VII (1943) s. 195-207; H. Sy, *Précurseurs de l'Oeuvre de la Propagation de la Foi*, w: NZM V (1949) s. 170-188; A. Rétif, *Les Evêques français et les missions au XIX siècle*, Études 295 (1957) s. 362-372; R. Rouquette, *Pauline Jaricot et les Messieurs de Lyon*, Études 313 (1962) s. 3-22; O. Pensa, *L'Oeuvre Pontificale de la Propagation de la Foi*, Omnis Terra 24 (1985) s. 165-185; w wersji ang. 19 (1985) s. 178-202; w wersji hiszp.: 17 (1985) s. 176-190, 355-371; G. Naïdenoff, *Pauline Jaricot. „J'étais si vivant de ma propre vie”*, Paris - Montréal: Ed. Paulines 1986; tenże: *L'héroïque Pauline Jaricot, fondatrice de la Propagation de la Foi (1799-1862)*, Eglise et Mission 67 (1987) no. 248 s. 2-10; S. Zoccarato, *Vita e messaggio di Paulina Maria Jaricot*, Nuovi Annali della Propagazione della Fede 1 (1989) no. 2 s. 9-27; tamże: *Per la beatificazione di Paulina Jaricot*, s. 28-30. W Polsce od 1863 powstały „Roczniki Dzieła Rozkrzewiania Wiary” najpierw w Poznaniu, a następnie (1891-1921) w Krakowie; w latach 1925-1927 „Pobudka Misyjna. Organ Towarzystwa Misyjnego Archidiecezji Gnieźnieńsko-poznańskiej”; w latach 1927-1928 „Pobudka Misyjna. Organ Papieskigo Dzieła Rozkrzewienia Wiary”; w latach 1929-1939 „Roczniki Papieskigo Dzieła Rozkrzewienia Wiary”; obecnie, od 1982 roku „Papieskie Intencje Misyjne”; por. *Paulina Jaricot. Założycielka Dzieła Rozkrzewiania Wiary*, Papieskie Intencje Misyjne 1986 nr 2 s. 5-7; nr 3 s. 5-7; nr 4 s. 6-7; *Animacja misyjna w ramach Papieskigo Dzieła Rozkrzewiania Wiary*, Światło Narodów, 5 (1985) s. 11-19; 6 (1986) s. 5-10.

³ Ph. de Rivière, *Vie de Mgr. De Forbin-Janson*, Paris 1892; P. Lesoudr, *Mgr. De Forbin-Janson 1785-1844 Fondateur de l'Oeuvre de la Sainte Enfance*, Paris 1954; V. R. Rweyemamu, *The Pontifical Society of the Missionary Childhood*, Omnis Terra 19 (1985) s. 246-268; H. Bodet-R. Rweyemamu, *La Société Pontificale de l'Enfance Missionnaire*, Omnis Terra 25 (1986) s. 29-39, 73-84. W Polsce od 1884 roku wychodziły w Krakowie „Roczniki Św. Dzieciństwa”; por. ponadto: *Historia Papieskigo Dzieciństwa Pana Jezusa*, Kraków 1926; *Papieskie Dzieło Św. Dzieciństwa Pana Jezusa, nazwa, cel, organizacja*, Kraków 1926; *Znaczenie Papieskigo Dzieła Św. Dzieciństwa Pana Jezusa*, Kraków (b.r.w); *Biskup Karol de Forbin Janson 1785-1844. Założyciel Papieskigo Dzieła*

i Joanna (córka) Bigard, założyły Dzieło Świętego Piotra Apostoła dla przygotowania kleru tubylczego w krajach misyjnych.⁴

Założyciel czwartego dzieła, o. Paweł Manna, na początku naszego stulecia wrócił ze względów zdrowotnych z misji w Birmie do Italii, swojej ojczyzny i - obserwując dość dużą obojętność na sprawy misji wśród duszpasterzy - postanowił rozpalać ogień misyjnej gorliwości w Kościele niejako od wewnątrz. Przy pomocy biskupa Parmy, Guido Comforti, założył w 1916 roku Unię Misyjną Duchowieństwa.⁵ Jej celem stała się duchowa mobilizacja duszpasterzy zgodnie z hasłem: „Wszystkie Kościoły dla nawrócenia całego świata”.

Kontekst historyczno-teologiczny czterech wymienionych Dzieł misyjnych można zilustrować następującym porównaniem: 500 lat temu, po powrocie odkrywcy Ameryki, Krzysztofa Kolumba, do Hiszpanii, papież Aleksander VI przypieczętował prawo patronatu słynną bullą *Eximiae devotionis* z 4 maja 1493 roku, wyznaczając dla katolickich królów Hiszpanii i Portugalii linię demarkacyjną (*divisio mundi*) wpływów i obowiązków; w stulecie zaś założenia Dzieła Rozkrzewiania Wiary papież Pius XI stwierdził w motu proprio *Romanorum Pontificum*, że jak dotychczas książęta i możni starali się o dzieło misyjne, tak dziś czyni to cały Lud Boży i dlatego Dzieło

Dzieciństwa Misyjnego, Papieskie Intencje Misyjne 1986 nr 5 s. 5-7.

⁴ A. O l i c h o n, *Les origines françaises de l'Oeuvre Pontificale de Saint-Pierre-Apôtre*, Paris 1929; P. L e s o u r d, *L'Holocauste de Jeanne Bigard 1859-1934 Fondatrice de l'Oeuvre de Saint-Pierre Apôtre*, Paris 1938; Ch. R. C a s s e t t a, *The Contribution of the Franciscan Missionaries of Mary to the Pontifical Society of St. Peter the Apostle*, Rome 1967 (Diss.); Don C e l s o, *La Pontificia Opera di S. Pietro Apostolo per il clero indigeno*, *Omnis Terra* 3 (1985) s. 272-285; F. F r a n c k, *L'Oeuvre de Saint-Pierre Apôtre: 100 ans au service du clergé autochtone*, *Omnis Terra* 28 (1989) s. 334-340; E. S t ü r m e r, *Die Damen Bigard und ihre zahllosen Söhne. Tochter Jeanne und Mutter Stephanie gründeten vor 100 Jahren das Apostel-Petrus-Werk*, *Alle Welt* (1989) H. 1-2 s. 9-14; tekst ang. *Omnis Terra* 23 (1989) s. 334-341; tekst wł. *Omnis Terra* 7 (1989) s. 136-144. W języku polskim Dzieło to nie miało swojego organu prasowego i jego publikacje ukazywały się na łamach „Roczników PDRW”, jak i obecnie na łamach „Papieskich Intencji Misyjnych”; por. T. K ę p i ń s k a, *Joanna Bigard 1859-1952. Założycielka Dzieła św. Piotra Apostoła dla kleru tubylczego*, Papieskie Intencje Misyjne 1987 nr 2 s. 2-3; tenże, *Stulecie Dzieła Świętego Piotra Apostoła 1889-1989*, Papieskie Intencje Misyjne 1989 nr 3 s. 5-6 oraz w: *Światło Narodów* 1989 nr 69 s. 3-12.

⁵ F. G e r m a n i, *The Pontifical Missionary Union of the Clergy and Religious. Father Paolo Manna, the founder of the Missionary Union*, *Omnis Terra* 19 (1985) s. 376-387; tekst franc. w: *Omnis Terra* 25 (1986) s. 87-100. W Polsce Dzieło to obecne już od 1921 miało swój organ prasowy w „Misjach Katolickich”, wydawanych przez jezuitów w Krakowie; w latach 1937-1939 wydawano w Płocku „Biuletyn Związku Misyjnego Duchowieństwa w Polsce”; obecnie jest nim „Światło Narodów”; por.: P.G. F a l c i o l a, *Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa: cele i aktualne zadania*, *Światło Narodów* 5 (1985) s. 3-11; *O. Paweł Manna 1872-1952. Założyciel Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa*, Papieskie Intencje Misyjne 1987 nr 1 s. 2-4; H. K o w a l s k i, *Papieska Unia Misyjna Duchowieństwa*, *Światło Narodów* 1988 nr 58 s. 19-23.

Rozkrzewiania Wiary, a także Dzieło Dzieciństwa Pana Jezusa i Św. Piotra Apostoła dla kształcenia kleru tubylczego Stolica Apostolska uznaje za swoje.⁶

Można zapytać, dlaczego właśnie te dzieła spośród tylu innych⁷ Stolica Apostolska przyjęła za swoje. Otóż istnieje w nich wierne odbicie wewnętrznej więzi Kościoła partykularnego z Kościołem powszechnym. Dzieła, o których mówimy, zrodziły się w bardzo konkretnych sytuacjach pomocy misjom, wnet jednak stały się uniwersalne, wchodząc w strukturę charyzmatyczno-hierarchiczną Kościoła, który jest partykularny i powszechny zarazem. Dlatego pozostając dziełami „papieskimi”, są wciąż i przede wszystkim dziełami każdego Kościoła lokalnego: dziełami biskupów i, jako takie, są znakiem dynamicznej katolickości, otwartości i misyjności Kościołów partykularnych.⁸

Gdyby współpraca misyjna w Kościele zamknęła się na pierwszym etapie konkretnej akcji pomocy dla jednego misjonarza, jednej misji czy jednego nawet regionu, wówczas - przy „licytacji” nieszczęść ludzkich i potrzeb misji - mogłoby dochodzić do pewnego rodzaju „konkurencji” w dobroci, zwłaszcza wśród zamożnych, którzy chętnie chcieliby mieć „swoich ubogich”. Ci zaś, którzy nie wołają i nie publikują potrzeb, pozostałoby niezauważeni. Dlatego Paulina Jaricot wnet przeszła na drugi etap pomocy misjom w ramach powszechnej współpracy, w pewnym sensie anonimowej, ale jakże głęboko kościelnej: „Ja znam tylko niektórych misjonarzy, papież zaś powinien wspomagać wszystkich!”⁹

⁶ AAS 14 (1922) s. 321-326; por. motu proprio *Decessor Noster* z dn. 24 VI 1929 poświęcone koordynacji działalności Papieskich Dzieł, w: AAS 21 (1929) s. 342-345; motu proprio *Vix Ad* z 24 VI 1929 odnośnie nowego statutu i przeniesienia do Rzymu siedziby Dzieła św. Piotra Apostoła, w: AAS 21 (1929) s. 345-349. Również Unię Misyjną Duchowieństwa najpierw Kongregacja Rozkrzewiania Wiary dekretem *Huic sacro* z dn. 14 VII 1949 roku rozszerzyła na braci i siostry zakonne, a następnie 28 X 1956 Papież Pius XII ogłosił ją „Dziełem Papieskim”; zaś Paweł VI w liście apostolskim *Graves et crescentes* z 5 IX 1966 (AAS 58 (1966) s. 750-756) określił Papieską Unię Misyjną „duszą wszystkich pozostałych dzieł”.

⁷ Na początku naszego stulecia istniało około 228 dzieł misyjnych partykularnych: we Francji 54, w Niemczech 34, w Holandii 27, w Belgii 26, we Włoszech 20 i w USA 16; por. R. B e r t i n, *Les Oeuvres Pontificales d'aide aux Missions*, w: *Histoire Universelle des Missions Catholiques* ed. S. D e l a c r o i x, vol. 4, Paris 1959, s. 83-122.

⁸ Por. R. M u s a r a g n o, *Le Pontificie Opere. Sviluppo, coordinazione, natura giuridica*, Roma 1960 (Diss.); S. P a v e n t i, *Commentary on the Instruction on the Missionary Cooperation of Bishops with the Pontifical Mission Aid Societies and with Particular Initiatives in Favor of the Missions*, w: *Bibliografia Missionaria Anno XXXII*, Roma 1969, s. 257-170; *Les Oeuvres Pontificales Missionnaires sous les signes de la Collegialité Apostolique. Actes de la Conférence Internationale Missionnaire de Lyon 9-12 Novembre 1972*, Lyon 1973; G. B. R e g h e z z a, *La cooperazione missionaria*, Roma: S. Congr. per l'Evangelizzazione dei Popoli 1975, s. 95 nn.; *Les Oeuvres Pontificales Missionnaires. Leur but. Leur importance. Leur actualité*, Roma 1978; *Papieskie Dzieła Misyjne. Statuty 1980* - por. Rozdział I.

⁹ Współpraca misyjna przez papieskie dzieła, w pewnym sensie anonimowa, przestaje być taką w świetle szczegółowych relacji o wszystkich interwencjach i subsydiach w ramach poszczególnych dzieł, publikowanych każdego roku najpierw „sub secreto” jako materiał do dyskusji dla Rady Wyższej podczas

Wciąż we Francji, kolebce Papieskich Dzieł Misyjnych, mamy do czynienia z przykładem duchowego pogłębienia tego rodzaju współpracy misyjnej w wymiarze powszechnym. Św. Teresa od Dzieciątka Jezus, zamknięta za klauzurą Karmelu, znalazła swoje miejsce „w sercu Kościoła”. Po ludzku sądząc, najmniej miała możliwości skutecznego wspomaganie misji, a przecież to właśnie Ją papież Pius XI, kanonizując w 1925 roku, ukazał Kościołowi jako wzór do naśladowania, a w 1927 roku ogłosił Patronką Misji.

Trzy etapy we współpracy misyjnej to nie stopniowanie lub przeciwstawianie jakichkolwiek form pracy dla misji, ale droga duchowego wzrostu, która zaczyna się zawsze od osoby jakiegoś misjonarza, od spotkania, listu, poznania problemów i włączenia się do akcji pomocy konkretnemu misjonarzowi i konkretnej misji. Także patronka misji, św. Teresa od Dzieciątka Jezus, nawet w mistycznym sercu Kościoła rozgrzewała własne serce listami misjonarzy. I z rozgrzanym własnym sercem dla konkretnego misjonarza trzeba koniecznie wejść również w struktury i ducha Papieskich Dzieł Misyjnych, aby odnaleźć drogę do serca Kościoła.

II. DIECEZJA NA OBRAZ KOŚCIOŁA POWSZECHNEGO

Serce Kościoła - czyli miłość apostołska bez granic - bije w każdej wspólnoty, nawet w najmniejszej komórce Mistycznego Ciała Chrystusa. Potrzebuje jednak ono „układu charyzmatonośnego”, którym jest struktura hierarchiczna Kościoła. Zamiast podejmować dyskusję, czy charyzmaty przeciwstawiają się hierarchii jeśli tak, to najwyżej w ten sposób, jak krew żyłom albo wartka rzeka jej krętym i kamienistym brzegom - spróbujmy zobaczyć w tym układzie pierwszorzędną rolę Papieskich Dzieł

zebrania plenarnego w maju, a następnie jako raport o ofiarach i subsydiach rozdzielonych (np. *La Pontificia Cooperazione Missionaria e la solidarietà tra le Chiese. Rapporto 1989/1990 sulle offerte raccolte e sui sussidi accordati dall'Opera per la Propagazione della fede, dall'Opera di San Pietro Apostolo e dall'Opera della S. Infanzia*, Città del Vaticano). Oprócz tego w każdym roku są publikowane „Acta Pontificalium Operum A Propagatione Fidei, A Sancto Petro Apostolo pro clero missionum, a Sancta Infanzia et Consociationis Missionalis - ex Eedibus Congregationis pro Gentium Evangelizatione”, jak również „Annales” Dzieła Dzieciństwa Misyjnego i „Status Seminariorum Indigenarum” - statystyki i informacje o seminariach objętych pomocą Dzieła św. Piotra Apostoła. Ponadto każdego roku w miesięczniku „Omnis Terra” jest zamieszczane sprawozdanie z sesji pastoralnej i zebrania Rady Wyższej Papieskich Dzieł Misyjnych. Tłumaczenia lub streszczenia podawało w ostatnich latach „Światło Narodów” (por. np. rok 4 (1984) s. 3-14), lub opracowania własne (np. H. K o w a l s k i, *Sesje misyjne w Rzymie*, Światło Narodów 6 (1986) nr 51 s. 10-18. Ostatnio opracowania te ukazują się na łamach dwumiesięcznika Dzieła Rozkrzewiania Wiary i Dzieła Świętego Piotra Apostoła: A. K m i e c i k, *W duchu uniwersalizmu i posługi misjom. Zebranie Rady Wyższej Papieskich Dzieł Misyjnych*, Papieskie Intencje Misyjne 1991 nr 5 s. 4-7; tenże, *Papieskie Dzieła Misyjne - instytucje Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych*, tamże 1992 nr 5 s.2-4.

Misyjnych, jako nośników uniwersalnej miłości, która przez Ducha Świętego została rozlana w sercach naszych (por. Rz 5,5).

Papieskie Dzieła Misyjne w wyniku kolegalności w Kościele są równocześnie biskupimi¹⁰ i pozwalają poszczególnym biskupom wyrażać hierarchiczną wspólnotę z Biskupem Rzymskim w dziele głoszenia Ewangelii wszystkim narodom.¹¹ Biskupi bowiem „obowiązani są współpracować wzajem ze sobą i z następcą św. Piotra, któremu w sposób szczególny powierzony został wzniosły urząd szerczenia imienia chrześcijańskiego”.¹² Bez Papieskich Dzieł Misyjnych Kościół lokalny, czyli diecezja, byłby pozbawiony ważnych nośników uniwersalnej miłości, podobnie jak organizm zdrowych i drożnych żył. Ich obecność jest najpierw znakiem faktycznego już zaszczepienia Kościoła lokalnego na tzw. „terytoriach misyjnych”, ponieważ miarą samodzielnego życia i dojrzałości Kościoła jest podejmowanie dzieła ewangelizacji.¹³ Jeżeli Papieskie Dzieła Misyjne istnieją już i rozwijają się w młodych kościołach, które nazywamy „misyjnymi”, to bardzo niepokojącym jest wymiar katolickości wspólnot kościelnych, zakorzenionych już w prastarej tradycji, ale obojętnych na sprawy misji. Zniknięcie Papieskich Dzieł Misyjnych ze świadomości duszpasterskiej Kościoła lokalnego, choćby o najstarszej tradycji, w skutkach może być podobne do sklerotycznych zmian w układzie krążenia. Kościół lokalny, gdy przestaje być misyjny, starzeje się i powoli obumiera.

Biskup diecezjalny, jako członek kolegium biskupiego, zobowiązany jest do troski o inne kościoły partykularne i o cały Kościół powszechny.¹⁴ Został bowiem konsekrowany „nie tylko dla jakiejś diecezji, ale i dla zbawienia całego świata”.¹⁵ Ma on zatem obowiązek „popierać wszelką aktywność, która jest wspólną całemu Kościołowi, zwłaszcza zaś taką, która zmierza do tego, aby wzrastała wiara i aby światło pełnej Prawdy zajaśniało wszystkim ludziom”.¹⁶ Papieskie i zarazem episkopalne Dzieła Misyjne wyrażają najlepiej ów obowiązek współpracy biskupów pomiędzy sobą i z następcą św. Piotra, dotyczący dzieła ewangelizacji narodów, które wciąż wymaga dostarczania misjonarzy jak również wszelkich pomocy duchowych i materialnych.¹⁷

Odpowiedzialność biskupa za misyjny dynamizm wiary i katolicką otwartość diecezji dźwiga na swoich barkach diecezjalny dyrektor Papieskich Dzieł Misyjnych,

¹⁰ Statuty I, 6; por. G.B. R e g h e z z a, *La cooperazione missionaria*, s. 95-99.

¹¹ Por. *Christus Dominus*, 2-3; *Lumen gentium*, 21.

¹² *Lumen gentium*, 24.

¹³ *Lumen gentium*, 17; *Ad gentes*, 20.

¹⁴ Por. tamże; *Christus Dominus*, 6.

¹⁵ *Ad gentes*, 38.

¹⁶ *Lumen gentium*, 23.

¹⁷ Por. tamże; *Ad gentes*, 19, 38; *Unitatis redintegratio*, 6.

mianowany przez biskupa.¹⁸ Jest on jakby „sumieniem misyjnym” Kościoła lokalnego. Jego zadania i rolę w tej dziedzinie określają dość szczegółowo Statuty Papieskich Dzieł Misyjnych wydane w najnowszej wersji w 1980 r. przez Kongregację Rozkrzewiania Wiary i zatwierdzone przez papieża Jana Pawła II. Papieskie Dzieła Misyjne w swojej strukturze teologiczno-hierarchicznej dotyczą kolegium biskupów, czyli fundamentu Kościoła, dlatego ich obecność i działanie w diecezji nie może być czymś dowolnym lub dodatkowym. Formy duszpasterskie stałej obecności tych dzieł podlegają lokalnym zwyczajom i stanowią swoiste dziedzictwo oraz dorobek poszczególnych Kościołów. Pierwszą, podstawową i powszechną formą pozostaje Niedziela Misyjna, przypadająca zawsze w przedostatnią niedzielę października, która jest Światowym Dniem Misyjnym, ustanowionym jako dzień modlitw w intencji misji i zbierania ofiar na rzecz Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary we wszystkich kościołach lokalnych na świecie.¹⁹ W związku z tym Tydzień Misyjny po Niedzieli Misyjnej, a często cały miesiąc październik, jest zarezerwowany w kościołach lokalnych dla akcji misyjnych o charakterze uniwersalnym. W tym czasie każdy katolik powinien mieć okazję zetknąć się z dziełem misyjnym Kościoła w świecie i dać również swój własny wkład duchowy i materialny.

Główne zadanie w rozbudzaniu w Ludzie Bożym poczucia odpowiedzialności za powszechną misję Kościoła spoczywa na Papieskich Dziełach Misyjnych, dlatego słusznie należy się im pierwszeństwo. Są one środkiem do wpajania katolikom od dzieciństwa ducha prawdziwie powszechnego i misyjnego, jak również do pobudzania ofiarności przez dobrowolne składki na rzecz wszystkich misji, stosownie do ich potrzeb.²⁰ Aby Dzieła te mogły spełnić swoje zadanie w Kościele lokalnym, ich rola nie może skończyć się w Niedzielę Misyjną, lecz powinny być obecne w duszpasterstwie i w świadomości wiernych w ciągu całego roku. W założeniach swych zwracają się one do wszystkich wiernych, z tym że Dzieło Świętego Piotra Apostoła specyfikuje cel przygotowanie kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego, co jest nieodzowne dla zaszczepienia młodych Kościołów - a Dzieło Dzieciństwa Misyjnego określone jest wiekiem szczególnie podatnym na wychowanie w duchu solidarności międzyludzkiej i misyjnej. Wszystkie trzy dzieła, zwracając się do całego Ludu Bożego, opierają się na strukturach organizacyjnych o charakterze

¹⁸ Statuty, II, 6a; por. *Ad gentes*, 38; motu proprio papieża Pawła VI *Ecclesiae Sanctae*, III, 4 i 7; kan. 791, par. 2; A. K m i e c i k, *Rola dyrektora Papieskich Dzieł Misyjnych w organizowaniu i współpracy misyjnej w diecezji*, Światło Narodów (1989) nr 66 s. 2-8.

¹⁹ Por. reskrypt Św. Kongregacji Rytów *II Consiglio Superiore* z dn. 14 marca 1926 r. (AAS 19 (1927) s. 23-24); orędzia misyjne, jakie papieże od 1969 roku kierują do całego Kościoła, jak również list Prefekta Kongregacji dla Ewangelizacji Narodów, kard. Józefa Tomko, do wszystkich biskupów diecezjalnych i ordynariuszów miejsca z 22 sierpnia 1992 r. (*Congregatio pro Gentium Evangelizatione*, Prot. no. 4095/92).

²⁰ Por. *Redemptoris missio*, 84; *Ad gentes*, 38.

masowym, aby jak najwięcej ludzi włączać w stałą modlitwę za misje oraz wspieranie misji przez dobrowolne i systematyczne ofiary.

Obecnie, w związku z odzyskaniem w 1989 r. osobowości prawnej przez Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce, dyrektorzy diecezjalni mogą powołać asystentów kościelnych dla wznowienia pracy organizacyjnej w ramach poszczególnych dzieł. Nie można bowiem poprzestawać teraz tylko na tej formie obecności Papieskich Dzieł w duszpasterstwie, która została określona przez 115 i 134 Konferencję Plenarną Episkopatu Polski w zaleceniu, aby raz w miesiącu odprawiać w każdej parafii nabożeństwo misyjne i zbierać ofiary na misje. Była to jedyna forma stałej formacji misyjnej wśród szerszych kręgów wiernych w czasie gdy Papieskie Dzieła Misyjne nie miały osobowości prawnej i nie mogły mieć żadnych form organizacyjnych. Miesięczne nabożeństwa misyjne stanowią jednak wciąż tę bazę, bez której trudno dziś proponować jakieś inne formy, zwłaszcza organizacyjne.

Porównanie struktur hierarchicznych w Kościele powszechnym do układu krwionośnego w organizmie pozwala zobrazować istotną rolę Papieskich Dzieł Misyjnych w umocnieniu katolicyzmu diecezji. Ofiary, które najpierw spływają ze wszystkich, nawet najbiedniejszych wspólnot kościelnych w świecie, są znakiem powszechnej solidarności misyjnej w duchu miłości. Tworzą one ów uniwersalny, papieski fundusz misyjny: najpierw płyną z całego świata do Rzymu, skąd - jak z serca - z powrotem wracają do najbardziej potrzebujących misji w świecie, aby te młode kościoły mogły istnieć, rozwijać się i prowadzić dzieło ewangelizacji. Papież - Biskup Kościoła Rzymskiego - wciąż „przewodniczy w miłości”,²¹ a że miłość ta jest nadprzyrodzona, zbawcza, wypływająca „ze źródła miłości” w Bogu,²² dlatego wyznacza specyfikę Papieskich Dzieł Misyjnych, które „niezmiennie stawiają sobie za cel przede wszystkim ewangelizację w ścisłym znaczeniu tego słowa, nie wykluczając oczywiście pomocy w dziedzinie charytatywnej, społecznej, leczniczej itd.”²³ Warto to mocno podkreślić, ponieważ istnieje niebezpieczeństwo sprowadzania idei misyjnej do pomocy biednym i umierającym z głodu, albo do formuły mniej upokarzającej jakiegoś ruchu na rzecz ubogich lub ruchu wymiany z krajami Trzeciego Świata.²⁴ Misje są wyrazem wiary, znakiem wiary, darem wiary i jako takie są najwyższą formą służby człowiekowi i miłości „ze źródła miłości”.

²¹ Por. św. Ignacy Antiocheński, *Rm* 4,1-3; SC 10,131.

²² Por. *Ad gentes*, 2: „ex fontali amore”.

²³ *Statuty* I, 7.

²⁴ Por. A. Kmiecik, *Działalność misyjna świeckich jako znak charyzmatu braterstwa*, Światło Narodów 1989 nr 64 s. 3-17.

III. PARAFIA W KOMUNII MISYJNEJ KOŚCIOŁA

Doświadczenie tajemnicy Kościoła dokonuje się we wspólnocie najmniejszej, jaką jest parafia. Tu Słowo Boże nie jest abstrakcyjne, teoretyczne, lecz osiąga człowieka w jego codziennym życiu, ukazuje sens jego pracy i cierpienia, zwołuje i gromadzi wspólnotę; sakramenty wprowadzają go w najgłębszą tajemnicę komunii z Bogiem i braćmi. Tutaj rodzi się także powszechność, katolickość i misyjność Kościoła w sercach ludzkich. W sprawowanej Eucharystii nieustannie bije zaś samo serce Kościoła. Układem nośnym dla tej miłości z serca Kościoła - charyzmatycznej, z natury swej nieograniczonej, otwartej i otwierającej serca i wspólnoty ludzkie - jest struktura Papieskich Dzieł Misyjnych. Dlatego obecność tych dzieł w parafii jest nieodzowna.

Bezpośrednie doświadczenie tajemnicy Kościoła w parafii zakłada również bezpośrednie przybliżanie misji w sposób angażujący każdego osobie, przy czym z pewnością jest to wielki dar i wielka szansa dla parafii, jeśli ma ona swojego misjonarza i jeśli głęboko przeżywa troskę o powołania misyjne. Każdy misjonarz ostatecznie wychodzi z jakiejś wspólnoty, która jeśli o nim zapomniała, pozostałaby bardzo okaleczona w swojej misyjnej otwartości i katolickości.

Podmiotem misji czyli tym kto wysyła nie jest Kościół w ogólności, ale Kościół lokalny, wspólnota konkretna. Stąd wspólnota taka - w wymiarze parafii, diecezji, zgromadzenia zakonnego - ma obowiązek współpracy ze swoimi misjonarzami, wynikający z „posłania”, chyba że biskup lub przełożony tylko „zezwoiłby” pojechać komuś na misje. Taka jednak formuła nie mieści się w eklezjologii. W Kościele może być tylko „posłanie”. A zatem powiedzmy sobie jasno i dobitnie, że konsekwencją tego rodzaju „posłania” jest obowiązek współpracy misyjnej, który ciąży na wspólnocie posyłającej. Stąd istnieją w Kościele dzieła współpracy misyjnej, które można określić partykularnymi.

W związku ze wzrostem liczby misjonarzy wysyłanych od 1973 roku z diecezji tarnowskiej IV jej Synod, którego uchwały zostały podpisane przez abp. Jerzego Ablewicza 13 marca 1986 roku, obok Papieskich Dzieł Misyjnych wprowadził tytuł „Diecezjalne Dzieło Misyjne” i określił podstawowe struktury tego Dzieła.²⁵ W roku 1992 z diecezji tarnowskiej pracowało 23 księży i 2 osoby świeckie na misjach w Afryce, 10 księży w Ameryce Łacińskiej, 7 na Ukrainie i 1 na Białorusi. Należy ona do nielicznych diecezji w Polsce, i jest wśród nich jedną z pierwszych, w których próbuje się organizować współpracę misyjną z misjonarzami diecezjalnymi. Jej zdecydowanie pierwsze miejsce w statystyce ofiarności wiernych na Papieskie Dzieła

²⁵ IV Synod Diecezji Tarnowskiej. *Ad imaginem Ecclesiae universalis*, Tarnów 1982-1986, s. 83-85; por. A. Kmieciak, *L'Oeuvre Diocesaine Missinaire de Tarnow*, *Omnis Terra* 26 (1987) s. 392-394; J. Łacki, *Udział diecezji tarnowskiej w dziele misyjnym Kościoła*, Tarnów 1987 (praca mgr., mps); J. Wiecech, *Diecezjalne Dzieło Misyjne w Kościele Tarnowskim*, Tarnów 1989 (praca mgr., mps).

Misyjne potwierdza jedynie stwierdzenie, że zorganizowana współpraca misyjna w formie partykularnego, Diecezjalnego Dzieła Misyjnego wcale nie tamuje „wspólnego wysiłku w Kościele w sprawie ewangelizacji narodów”,²⁶ czyli pierwszeństwa Papieskich Dzieł Misyjnych, ale je jeszcze bardziej dynamizuje i aktywizuje.²⁷

Na ten temat wypowiada się Kongregacja Rozkrzewiania Wiary także w *Statutach* Papieskich Dzieł Misyjnych:

Wielokrotnie już Stolica Apostolska wyrażała uznanie dla specjalnych akcji partykularnych, wspomagających dzieło ewangelizacji, szczególnie dla tych, które były podejmowane przez instytuty misyjne, tak zasłużone w zapewnianiu swym członkom odpowiednich środków duchowych i materialnych. Można się jedynie cieszyć z licznych inicjatyw mających na celu wysyłanie personelu i dostarczanie pomocy materialnych, przez co kościoły partykularne wyrażają wzajemną troskę o siebie i utrwalają swą braterską wspólnotę (I,8).

Otwieranie się na sprawy misji przez pryzmat konkretnych wspólnot i konkretnych zapotrzebowań w zakresie świadczenia pomocy materialnej nie powinno jednak zamykać ludzi w granicach „egoizmu kościelnego”, czyli w kręgu tylko swoich misjonarzy, swoich misji i swoich ubogich. Taka postawa mogłaby prowadzić do jakiejś pseudo-szlachetnej rywalizacji w „reklamowaniu” potrzeb i nędzy ludzkiej, jak również w spieszeniu z pomocą - każdy „swoim ubogim”. „Dlatego - czytamy w *Statutach* Papieskich Dzieł Misyjnych - wskazana jest czujność ze strony każdego biskupa, by inicjatywy partykularne swą ilością i znaczeniem nie tamowały wspólnego wysiłku w Kościele w sprawie ewangelizacji narodów. W przeciwnym bowiem razie kościoły uboższe, które w swych elementarnych i powszednich porzebach liczą na regularną pomoc ze strony Papieskich Dzieł Misyjnych, pierwsze ucierpiałyby na tym” (tamże).

A zatem, podobnie jak Kościół powszechny nie jest przeciwstawieniem, lecz komunią Kościołów lokalnych, Papieskie Dzieła Misyjne nie są konkurencyjne dla dzieł misyjnych partykularnych, tak zakonnych, jak i diecezjalnych, lecz ich zwieńczeniem i dopełnieniem. Tego rodzaju spotkanie konkretnego z uniwersalnością, partykularyzmu z powszechnością urzeczywistnia się w życiu Kościoła na terenie parafii. Umocnienie wiary, miłości, braterstwa i komunii we wspólnocie parafialnej przychodzi na drodze nieustannej odnowy w Duchu Świętym, który jest darem. Łaska zaś odnowy „może wzrastać we wspólnotach tylko wówczas, o ile każda z nich rozszerzy granice miłości aż po krańce ziemi i zatroszczy się o tych, którzy są z daleka w podobny sposób jak o własnych członków”.²⁸

Otwieranie parafii na sprawy misji jest więc najlepszym sposobem budowania dobrej i ofiarnej wspólnoty lokalnej w duchu komunii. Papieskie Dzieła Misyjne, których rola jest pod tym względem niezastąpiona i wiodąca, zrodziły się z inicjatywy

²⁶ Por. *Statuty Papieskich Dzieł Misyjnych*, rozdz. I,8.

²⁷ Por. *Sprawozdanie pastoralne i finansowe z działalności Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce w roku 1992*. Archiwum Dyrekcji Krajowej Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie.

²⁸ *Ad gentes*, 36.

świeckich i są dziełami ludzi świeckich. Trzeba więc dać świeckim szansę apostołskiego działania i wyrażenia w ten sposób ich odpowiedzialności za Kościół powszechny. Będą oni wtedy z pewnością jeszcze głębiej zakorzenieni w parafii. Rola proboszcza sprowadza się w tym wypadku do asystencji kościelnej, którą może sprawować przez swoich delegatów. Dzieła te, skierowane do wszystkich wiernych, powinny zaznaczyć swoją obecność nie tylko w kręgach i zespołach misyjnych, ale we wszystkich innych organizacjach katolickich tak dziecięcych i młodzieżowych, jak i wśród dorosłych, w formie tzw. „sekcji misyjnych” lub regularnych spotkań formacyjnych, organizowanych okresowo dla wszystkich według specyfiki poszczególnych dzieł. Chodzi tu o nawiązanie do tradycji organizacyjnych Papieskich Dzieł w okresie międzywojennym.²⁹ Natomiast nowe struktury w formie ruchów raczej niż organizacji, z pewnością będą się dopiero krystalizować, i w przyszłości mogą być określone statutowo. Propozycje szczegółowe odnośnie organizowania dzisiaj Papieskich Dzieł Misyjnych w parafiach przedstawiają sekretariaty krajowe tych dzieł w swoich nowych publikacjach o charakterze informacyjno-animacyjnym,³⁰ dlatego w tym miejscu pozostaje sformułować jedynie zasady teologiczno-pastoralne harmonijnej współpracy misyjnej w parafii:

- sprawy misji nie można zostawić tylko grupom przyjaciół i współpracowników, tylko zespołom i kołom misyjnym: tego rodzaju struktury powinny być narzędziami budzenia ducha misyjnego wśród wszystkich wiernych;

- grupy misyjne i koła przyjaciół misji nie powinny zamykać się w kręgu „swoich misji i swoich misjonarzy”, lecz uczestniczyć w powszechnej misji Kościoła także przez Papieskie Dzieła Misyjne;

- przynależność i współpraca w ramach Papieskich Dzieł Misyjnych nie jest alternatywna lub konkurencyjna, lecz komplementarna dla wszystkich partykularnych ruchów misyjnych;

- celem animacji powinno być angażowanie wszystkich katolików równocześnie w dwóch wymiarach współpracy misyjnej: wspomaganie własnych misjonarzy jak również w duchu braterskiej solidarności między Kościołami, gwarantowanej przez Papieskie Dzieła Misyjne - wszystkich innych, także tych nieznanymi;

- Niedziela Misyjna i Tydzień Misyjny zarezerwowane są zawsze i wszędzie Papieskiemu Dziełu Rozkrzewiania Wiary - czyli współpracy misyjnej uniwersalnej

²⁹ Por. H. K r ó l, *Jak pracować dla misji w parafii*, Kraków 1930; H. M i o n i, *Propaganda misyjna w dwunastu wykładach*, Poznań 1930 (wstęp ks. Bajerowicza o zakładaniu PDRW); K. B a j e r o w i c, *Orzeczenia papieskie dotyczące Dzieł Misyjnych i poszczególne Dzieła Misyjne*, Poznań 1931; *Podręcznik dla księży kierowników Dzieła Św. Dzieciństwa Pana Jezusa*, Kraków 1920; Z. K a l i n o w s k i, *Idea misyjna i jej realizacja w szkole*, Włocławek 1930; *O zaprowadzeniu Stowarzyszenia Św. Dzieciństwa Pana Jezusa w szkołach*, Kraków (b.r.w.).

³⁰ Por. broszury informacyjne: *Dzieło Rozkrzewiania Wiary*, Warszawa 1991; *Dzieło Świętego Piotra Apostoła*, Warszawa 1991; *Dzieło Dzieciństwa Misyjnego*, Warszawa 1992, jak również folder dla dzieci o Dziele Dzieciństwa Misyjnego, karty członkostwa dla dzieci i dla dorosłych.

- również we wspólnotach animowanych przez tradycyjne instytuty i zgromadzenia, które prowadzą własne misje;

- z tej okazji koła i zespoły misyjne, regularnie współpracujące z poszczególnymi zgromadzeniami, powinny włączać się duchowo i materialnie w Papieskie Dzieła Misyjne, co pozwoli im w pełni urzeczywistnić katolickość misyjną;

- parafia powinna stać się miejscem harmonijnego współistnienia wszelkich akcji misyjnych, zawsze jednak według eklezjologicznej zasady: *cum episcopo et sub episcopo*.

ZAKOŃCZENIE

13 września 1938 roku w Poznaniu, podczas zagajenia Pierwszego Krajowego Kongresu Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, padły z ust ks. K. Kowalskiego następujące słowa: „W 17 roku pontyfikatu cudem nam panującego «Papieża Misyj», pod wysokim protektoratem Jego Eminencji Ks. Kardynała Prymasa Polski, zaszczytnej obecnością licznych Arcypasterzy i kapłanów, przedstawiciele naszych władz i polskiej Akcji Katolickiej, stanęliśmy poraz pierwszy do krajowego przeglądu sił pomocników misyjnych w Polsce, by przez modlitwę i współpracę misjonarską uczcić dziesięciolecie reorganizacji Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary w odrodzonej Ojczyźnie naszej”.³¹

Pomimo długiej, powojennej przerwy w istnieniu i działaniu Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, jest w naszej Ojczyźnie wielu świadomych pomocników misyjnych. Jest to niewątpliwie zasługa zgromadzeń zakonnych o charakterze misyjnym, które wzorując się na klasycznych sposobach, wypróbowanych przez lata w strukturach Dzieła Rozkrzewiania Wiary, i bez tzw. „osobowości prawnej” zmobilizowały tysiące stałych pomocników i współpracowników misji.

Bp Jan Wosiński, pierwszy Dyrektor Krajowy Papieskich Dzieł Misyjnych w powojennej Polsce, dołożył wszelkich starań w latach siedemdziesiątych, aby wprowadzić je na trwałe we wszystkich diecezjach i parafiach w formie działalności duszpasterskiej. Gdy jednak dzisiaj, w odrodzonej i wolnej znów Ojczyźnie naszej, w 15 roku pontyfikatu „cudem nam panującego” Papieża, naszego Rodaka, wsłuchujemy się w Jego wołanie w sprawie „naglącej potrzeby ewangelizacji misyjnej”,³² należy na nowo postawić pytania, czy biskupi, kapłani i wierni w Polsce mają wystarczającą świadomość podstawowej roli Papieskich Dzieł Misyjnych w kształtowaniu katolickości naszego Kościoła. Jest to pytanie konieczne w kontekście II Synodu Plenarnego w Polsce, który ma być naszym adwentem trzeciego tysiąclecia

³¹ *Annales Missiologicae* 10 (1938) s. 115.

³² Por. *Redemptoris missio*, 2.

chrześcijaństwa.³³ „Misja Chrystusa Odkupiciela, powierzona Kościołowi - napisał Jan Paweł II - nie została jeszcze bynajmniej wypełniona do końca. Gdy u schyłku drugiego tysiąclecia od Jego przyjścia obejmujemy spojrzeniem ludzkość, przekonujemy się, że misja Kościoła dopiero się rozpoczyna i że w jej służbie musimy zaangażować wszystkie nasze siły”.³⁴

LE PONTIFICIE OPERE MISSIONARIE

S o m m a r i o

Le pontificie Opere Missionarie presero l'inizio dalle iniziative dei laici - anche se tra i fondatori c'è un vescovo, Ch. Forbin-Janson, per la Santa Infanzia - in un determinato contesto storico e teologico. Il „patronato” dei potenti, valido dopo le grandi scoperte geografiche, troppo presto è diventato più ostacolo che aiuto per le missioni. Il risveglio missionario dei laici e numerose loro opere di cooperazione missionaria, costituiscono un clima di rinnovata ecclesiologia. L'apertura universale ha fatto dall'Opera per la Propagazione della Fede, come quello dell'Infanzia Missionaria e San Pietro Apostolo - strumenti privilegiati del Sommo Pontefice nella sua preoccupazione per tutte le Chiese. Pio XI le dichairò „Pontificie”.

Alla luce dell'ecclesiologia del Vaticano II le Pontificie Opere Missionarie vengono rilevate come „episcopali” - espressione e strumento della collegialità, come pure di comunione nella Chiesa. La loro presenza nelle singole diocesi non è quindi arbitraria. Le loro strutture ai diversi livelli della vita della Chiesa, Corpo mistico di Cristo, si può paragonare alle vene, che portano dal cuore al corpo l'amore carismatico - senza frontiere.

Il cuore invece batte nell'eucarestia che viene celebrata sempre in una comunità molto concreta. Ogni comunità si apre universalmente cominciando da un impegno missionario concreto, tramite l'invio del missionario e cooperazione - spirituale e materiale - con gli „inviati”. Per evitare il rischio di un „egoismo ecclesiale”, nell'attività pastorale, soprattutto a livello parrocchiale, è necessaria l'apertura missionaria tramite le Pontificie Opere. A questo punto si elenca alcuni principi teologico-pastorali per la cooperazione missionaria nella parrocchia - concreta ed universale - senza contraddire ne competere.

La riflessione sul tema missionario in occasione del II Sinodo Plenario spinge la Chiesa in Polonia verso la riscoperta del ruolo delle Pontificie Opere Missionarie nella nuova evangelizzazione, che „troverà ispirazione e sostegno nell'impegno per la missione universale” (conf. RMs 2).

³³ Por. *Dzieło misyjne Kościoła w Polsce*, w: *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Warszawa: Pallottinum 1991, s. 255-275; *Dzieło Misyjne Kościoła w Polsce. II Krajowy Kongres Misyjny*, Warszawa: Wydawnictwo Papieskich Dzieł Misyjnych 1992; *II Krajowy Kongres Misyjny. Przygotowanie*, Warszawa: Wydawnictwo Papieskich Dzieł Misyjnych 1992.

³⁴ *Redemptoris missio*, 1.